

У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 25. МАРТА 1879.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свајда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашиље овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

(Наставак.)

VI.

У драматика мора бити реалистичан поглед на свет, конкретно схватање свега онога, што је у свету. Ово је врло важан, скоро рећи битан услов за драматског писца. Без овога нема драме, бар не може бити оно, што треба да је, не може бити у стању представити нам и изнети нам, што треба да нам представи и изнесе, — а то је живот онакав какав је, живот у своју своју разноликости. Са овим конкретним схватањем састајемо се ми у Кости Трифковићу, састајемо се с тим схватањем у свима његовим глумама. Но не само да најлизимо то схватање у делима Костињим, која су већ писана за позорницу и прелазила преко ове, него опажамо овај поглед и у његовим покушајима, чак и у оним одломцима, које смо у прошлом чланку саопштили. Па онет поред свега тога не може се одрећи, да у Кости Трифковићу није било младићког идеалног заноса и оног безграђничног бурног одушевљења. Без овога не би се могао на море одважити, и тога ради са целим досадашњим животом — ма да је то код њега само на један тренутак било — прекинути. Но препоне, на које је нагазио, један дубљи поглед у живот, који је за њега до сада златном паучином обавијен био, — растерале су на један мах оно необуздано одушевљење из његова срца, оне идеалне светове из његове маште. Реалистичан поглед на свет одржава међац, и оно, што се досада у књижевним покушајима дилетанта — ћака назирати могло, овлађује читавим његовим животом.

Коста Трифковић постаје — премда још у школи, и још ћак — на једанпут практичним човеком. Овајви појави у оно доба нашег друштвеног препорођаја и великог одушевљења народног не само да су били ретки, него су управо јединствени.

Пошто је раскрстио са својим морским идеалима, он свршује за једну годину дана два последња гимназијска разреда, и одаје се на изучавање правних наука, али он не иде на универзитет, него тражи себи правну академију — којих је ad majorem gloriam богиње правде пуно у Угарској — и свршује течај правних наука у место за четири, за три године дана. Он не жели да продужи златно доба ћаковања. Њему се жури, хити, да што пре заплива у мутне таласе практичног живота. Човек се чисто зачуди овако практичним назорима у млада човека. Та шта може бити драже и одушевљење за младића, који са себе стреса чауру гимназијског праха, који својим ојачаним крилима пробија љуску, што га је досад стезала, скучавала, него кад се на једанпут осети на новом сунцу живота, на свежем зраку слободе? Има ли у животу човека ученика што лепше од универзитета, и универзитетска живота? Сам универзитет са својим силним катедрама, са својим великим слободама, седиште највише науке, последња станица на бајном путу никада не прешаљене младости и уједно и последња лекција за велику борбу живота — све нам то долази некако идеално, узвишенено. Па онда велика варош са свима својим красотама и уживајима, — све су то опчињљиве дражи за доба, где се дечко у човека претвара. Па зар је чудо, кад ћаци таквे једне велике школе цео свет кроз нека идеална стакла гледе и сматрају, кад и најзаслужније, у послу око општег рада истрошене људе са неким отменим прекором преко рамена мере? Ја им се бар ни мало не чудим, јер знам, да сваки од тих младих великана носи у грудима својим цео свет, и да је у свакоме од њих клица будућег великог реформатора друштва човечијег и регенатора рода ѡудског, — не само да се не

чудим, него им још и праштам, да не кажем баш да им одобравам, само им праштам, јер што чине, то је неоспориво право младости, коју распиње бујна снага, што би чудо да ствара, да руши старе и подиже нове светове, а нема још предмета и поља за своју радњу, па сад онако у тартањ дере и узалуд пишти кроз тесан вентил одушевљења.

Но ја сам се мало удалио од предмета. Хтео сам да изнесем примамљиву слику универзитетског живота, па да покажем како се пок. Коста њоме није дао очарати.

Док други ћаци стварају себи идеале, и у својој машти удешавају све онако, како би они хтели да буде и да изгледа, дотле је пок. Коста имао пред очима живот онакав, какав је заиста, и помиšљао је на конкретне околности, у којима ће се негда као човек налазити. Он није отишао да учи правне науке, као многи, управо као већина правника, из неке неопредељене побуде, него је отишао са сталном намером, да ту струкву као што треба изучи, и да касније њој цео живот посвети.

(Наставиће се)

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

* (Лаза Телечки.) Јуче 25. мар. о. г., лицем на лазареву суботу, подигнут је и посвећен споменик на гробу Лазе Телечког. Тај споменик подигнут је од прилога, који су дали пријатељи и поштовачи покојникови на позив овдашњег трговца и родољуба г. Ђубе Стефановића. Најпре је био у црквици на алмашком гробљу паракост, на ком су прота. г. А. Захаров и г. г. свештеници Балта-Николић и Ј. Марковић и ђакон г. М. Ћирин из чистог родољубља чинодејствовали. После подушта освећен је споменик. И на паракосту и прилпком освећења певала је позоришна дружина. Света се из вароши много слегло било. На гробу је изговорило управитељ народног позоришта А. Хаџић ове речи:

„Ако говорите језике човечије и анђеоске, а немате љубави, онда сте као звено, које звони, или прапорац, који звучи.

И ако знате сва знања овога света, а немате љубави, наисте ишта, ишти можете што битц.

Ако имате љубави, имате све, ако немате љубави, немате ишта.

Љубави морате имати, ако желите што постићи у свету, ако желите имати напретка у своме раду.

И наш Лаза, коме смо се ево сада на гробу искупили, да му на свечан начин чинимо спомен, да му укажемо тужну почаст, имао је љубави — љубави према глумачкој уметности.

Та љубав према уметности дала му је снаге, да се вине у висине глумачке вештине, та љубав била је небеска зрака, која нас је светлошћу својом очаравала, заносила.

Глумац, који нема љубави према уметности, не ће далеко дотерати.

Али осим тога глумцу требају од природе још и неки дарови и тела и духа, а уз те даре још и снажна и постојана воља, треба дugo веџбање, требају много знања.

И наш Лаза је добро знао све то, па је само за тим ишао, да све то постигне, и да усаврши и себе и дарове своје.

И даром, маром и радом својим постигао је за чим је текио: окитио је главу своју лавор-венцем глумачке уметности.

Сви се још живо сећамо његове вештачке игре, сви се

још добро сећамо, када је последњи пут изашао на позорницу.

Беше то у Новоме Саду 15. фебруара 1873. г. у комаду „Ил бригеша“ као Нона Пурило.

Чудне ли коби: и писац тога комада, Коста Трифковић, и најбољи приказивач његовог Џоне Пурила, Лаза Телечки — бораве сада вечити санак!

Чим се Лаза појавио на позорници, позравило га је сплоно пљескање.

Наш објубљени уметник Лаза тада се после дугог, врло дугог одмора опет отргао од болести, да угоди жељној публици и његовој уметничкој навици, нагону свога позива.

У сваком пљеску причуvalи су нам се гласови силних пљескача, како довикују уметнику, који је био клонуо снагом: „Не бој се! Отпмај се! Ми смо ту! Ми те не дамо! Ти си наш! Ти мораш опет оздравити! Мораш опет процветати, као цвеће на том венцу, што ти га добацујемо!“ И уметник се клања, као да одговара: „Да, ја сам ваш! Ил бригеша!“

Да, „Ил бригеша!“ Ти си наш, наш си био, наш ћеш бити и остати докле и нас устраје!

„Ил бригеша!“ И ако те ипак могли отргнути од смрти, или смо ти отргли име од заборава, име твоје, које ће бити написано златним писменима на златовим повеснице нашеј народног позоришта

Давно су већ увећи венци, што си их по целоме српству надобијао за твоје приказе типова из нашег народног живота, али никада не ће увенuti венац глумачке славе, што си га стекао у народу своме природном, уметничком игром својом на позорници. Никад ти не ће угинuti дичан спомен међу нама, славно ће ти име прелазити од колена на колено докле год устраје српства.

Добро речео теби наш омиљени поесник Змај-Ј. Јовановић:

„Овај један камен није иштв,
На сваком камену српског позоришта
Урезаће српско име сина свога,
Дично име глумца Лазе Телечког!“

Те речи урезане у споменик, који је подигнут из добровољних прилога, најбољи су доказ, да глумац у нашем народу није сам себи остављен, да је омиљено чедо свога на-

рода, а народ, коме служи, да му је и отац и мајка, и братац и сестрица, и друг и пријатељ.

Тај нови доказ признавања о стеченим заслугама, па успомена на нашег никад непрекајеног Лазу, треба да вас, драга браћо глумци и мите сестре глумице, подсећа непрекидно да будете и прави глумци, свесни о своме позиву, али и родолуби. Ви треба, да сте сретни у срећи свога народа, а кад наступе црни и тешки дани несреће и искушења за народ, треба да с њиме плачете, да га тешите и храбрите, пда се за њу и жртвујете.

Ви треба да сте верни апостоли свега онога, што је лепо, добро, племенито, узвишено, истинито и народно.

Тек тако радећи показаћете, да сте прави спровод народа свога, да вас загрева топло сунце љубави према уметности, показаћете, да сте се угледали у светли пример нашега Лазе, који је био и добар глумац и прави, верни спровод народа свога.

Па и сами црни дани патње и тuge не треба да вам унапре љубав према глумачкој уметности, не треба да вам угасе свети пламен одушевљења за позоришном уметношћу.

Радите у том духу, у том правцу, да би се могле отворити и вами даји народног светилишта, да бисте могли ускликнути с песником:

„И у мучи искушења,
И у вођи доба гљуко,
Дух нас свети тамо води,
За што нас је чуво,
Да у зраку светла дана,
У врлинама света жара,
Пропевају тужна срца,
Загрле се браћа стара!“

А теби никад незаборављени уметниче, друже, брате и пријатељу, нека ти је светли спомен међу нама! Спавај мирно у земљици дрној, уметниче рода свог!“

Те последње речи прихватила је позоришна дружина и отпевала је лену, тужну песму, која се тим речима починала.

П О З О Р И Џ Т Е

(Народно позориште у Београду). „Срп. Нов.“ пишу: „Шилер на нашој позорници. Као што нам по која комета пролети кроз пучину васлонску те својом питеизвршном светлошћу учини те је се увек сећамо, тако исто и по које дело каквог великане појави нам се на позорници. Тамо се дивимо величини и сјајности, овде идеји и појезији. Само је разлика, што ово последње учини на нашу осећајну душу великог упечатка, који се неда искоренити. Историја нам одлага по какву трагедију као појку, али, наскоро оде у море заборавности! Наново нам се тек појави, кад по која пламена душа извади из великог броја светских трагедија једну те нам изнесе у позоришту, које онај је у минијатуре свет. Историја је наука. Да, ономе који је чита. Историја нам забележи Орлеанку, Марију Стјуарт и безбројно њих. Али колико је боља жива реч, која се чује у позоришту! Значajне догађаје историјске могу да обуку у драмску појезију само генији. Само тек Шекспир, Шилер и др. могу да се лате висирених и узвишенијих идеја, јер њихов пегаз може дотле да долети. На крилима сије уобразиље полете они у нов свет — свет идеала.... Завеса зашути....“

Која је то Марија Стјуартова? Међу значајне историјске личности средњега века спада и Марија Стјуарт, краљица Шкотска. Њу је узео Шилер за јунакињу своје трагедије „Марија Стјуарт“. Завеса је подигнута! Посматрајте, па ће вам се још више казати која је? Као девојка одрасла је у раскошном двору француском. То је она, која се опростила са Француском овим речима: „Adieu chère France! je ne vous verrai jamais plus“. Северна природа Шкотске не утицаше добро на млађану краљицу, која налазаше само задовољства у Француској. У исто време религиозна борба беше у велико. Пуританизам завладао је Инглеском, а католицизам Шкотском. Cuius regio, eis religio. Други муж Маријин нађе се једног дана мртав — сумња паде на саму њу. Марија побеже у Инглеску, али тамо не нађе гостољубља него — тамницу. У рукама је своје непријатељице, Јелисавете, краљице Инглеске. Ова мрз Марију не само по круни, јер Марија као рођака Тјудорова после смрти примила титулу инглеске краљице, него и женска сујета ту нађе маха. Јелисавета је завидила Маријиној лепоти, завидила јој и због љубљеника Лестра. Марија лежи у тамници; љубавник је изневерио.

Завера буде пронађена, која је хтела Марију да спасе. Састањак између ње и Јелисавете пазава још више немира, и Марија онако измучена чамећи у тамници шака је поносна те мирно дочека крај — губилиште. — Ето вам живот жене који је био пун бедње и патње! Колико је волела Француску види се најбоље из ових њених речи:

Und weil mein Leichnam
Nicht in geweihter Erde ruhen soll,
So dulde man, das dieser treue Diener
Mein Herz nach Frankreich bringe zu den Meinen
— Ach, es war immer dort! . . .

Сала фортернгеймског замка беше у црно завијена, кад је у њој пала глава жене — мученице!

Што се тиче самог заплета и технике „Марија Стјуарт“ далеко је измакла од „Орлеанке“.

Марију престављаше нам гошћа, г-ђа Ружићка-Штроцијева. Колико може глумица да дотера поред, свог дара и озбиљне студије показује нам г-ђа Штроцијева, коју можемо с правом да назовемо — уметницацом. Призор у трећем акту са Мортимером беше диван и гледајући је само ту, можемо рећи да је с особитим даром. У њој видимо Марију као што је, видимо оне ваљано изведене афекте, психолошку борбу, видесмо гњев и јарост, јад и тугу. Г-ђа Штроцијева потпуно је задовољила очекивање наше, јер њена игра беше уметничка како у главном тако и у ипјансима. Гледаоци увек ће се сећати ње, јер је у души њиној остао упечатак, који се не да искоренити.

Јелисавета г-ђе Коларовићке беше врло добро изведена. У улогама овога жанра она је непостижна. Све поједине моменте извела нам је уметнички: сцену у врту са Мортимером, при потпису пресуде, и т. д.

Г. Ћвећић као Мортимер заслужује похвалу. Добро је извео занесеног Мортимера, одушевљеног да избави Марију

А какав нам је био Лестер (г. Поповић.) Шта о њему да речемо? — Ништа!

Остали сви били су добри, само једној од г-ђица двор-киња изгледаше полазак на губилиште смешан. ?

Издаје управа српског народног позоришта ~

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

44. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 25. МАРТА 1879.

ЖЕНЕ У УСТАВНОМ ЖИВОТУ.

Шаљива игра у 3 чина, од Коломана Тота, превео Јустин Милан Шимић.

ОСОБЕ:

Валента Банфалви, газда на селу	Ружић.
Христина, његова жена	Д. Ружићка.
Илка, њихова кћи	Л. Хадићева.
Виљем Берчеји	Лукић.
Челеји, газда на селу	Рајчевић.
Истирка, његова жена	Ј. Поповићева.
Фаника Питварошиница	С. Максимовићка.
Барбоч, крчмар	Рајковић.
Певац	Поповић.
Јован, бандалфијев слуга	Ђирић.
Селеји	Марковић.
Барон Сланкамени	Добриновић.

Народ и гости. — Збива се први чин у Банриту, а други и трећи у Пешти, у садашње време.

У уторак 27. марта представа у корист породице покојног песника Ђуре Јакшића.

Ко од наших претплатника жељи своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

Умољавају се поштовани претплатници, да би први а сада већ и други део своје претплате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после по дне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.